

EESTI KEEL**II kooliaste****Üldosa****Õppeaine kirjeldus**

II ja III kooliastmes kujundatakse õpilaste teadmisi ja oskusi neljas õppevaldkonnas: suuline ja kirjalik suhtlus, teksti vastuvõtt, tekstilooming ning keeleteadlikkus.

Suhtlemisõpetusega kujundatakse oskust kasutada multimodaalses suhtluses eri kanaleid ja keskkondi (sh netikeskkonda), oskust arvestada suhtlemisel eesmärki, partnerit ja olukorda, oskust vahendada teavet, väljendada oma arvamusi ja hinnanguid. Tähelepanu pööratakse ka netiturvalisusele. Suhtlusoskuse arendamisel tehakse informatiivseid esitlusi (nt raamatututvustusi) nii individuaalselt kui ka koostöös.

Teksti vastuvõtu õpetusega kujundatakse oskust tekste leida ja valida, eesmärgipäraselt lugeda ja kuulata, samuti rakendatakse erinevaid lugemis- ja kuulamisvõtteid ning süvendatakse oskust teksti mõista ja sellele reageerida. Arendatakse kriitilise lugemise oskust ning analüüsitakse erinevaid tarbetekste. Elulähedaste ja tähenduslike aine- ja muude tekstide käsitus lõimitakse tekstide ülesehitusliku eripära, sõnavara, grammatika ja õigekeelsuse õpetamisega, et kujundada õpilases loomulik keeleteadlikkus.

Tekstilooming õpetusega kujundatakse mitmekülgset ja eesmärgistatud eneseväljendusoskust, mille puhul õpilane tajub situatsiooni ja adressaati ning suudab oma mõtteid selgelt ja täpselt, tekstiliigile omasel viisil väljendada. Jutustavate, kirjeldavate ja arutluselementidega tekstide kõrval hõlmab kirjutamine avarat tekstivälja alates tarbetekstidest kuni ilukirjanduseni. Tekstiloomes on põhirõhk kirjutamise protsessil, õpilane järgib kirjutamise etappe alates eeltööst kuni lõpptulemuse vormistamise ja viimistlemiseni.

Keeleteadlikkuse õpetusega avardatakse keeleteadmisi, omandatakse õigekeelsuspõhimõtted, kujundatakse eesti keelt väärtustavat hoiakut. Arendatakse oskust tänapäeva eesti kirjakeelt teadlikult kasutada, kujundatakse arusaamist keele arengust ja muutumisest ning murrete eripärast.

Keeletundides omandatakse konkreetseid keeleteadmisi ja praktilisi oskusi, analüüsitakse loetut ja kuuldut, kujundatakse keelega seotud hoiakuid ja antakse hinnanguid ning kirjutatakse eri liiki

tekste. Arendatakse oskust sobivatest allikatest ja keskkondadest infot hankida, seda lugeda ja kriitiliselt hinnata. Tekstitöös on oluline ka digitaalse sisu loomine, muutmine ja taasesitamine.

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) mõistab rahvapärimust ja kultuuri mitmekesisust;
- 2) mõistab eesti keelt kui kultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit;
- 3) väljendab end selgelt ja asjakohaselt suuliselt ning kirjalikult;
- 4) teeb õpitu piires keeleteadlikke valikuid, kasutab korrektset kirjakeelt ja sobivat sõnavara;
- 5) loeb tekste ladusalt ja eesmärgistatult eri keskkondades ja allikatest;
- 6) kirjutab eesmärgistatult eri liiki tekste eri keskkondades ja allikate toel;
- 7) analüüsib ja hindab eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste;
- 8) mõistab eri tüüpi ja liiki tekstide ülesehitust, sisu, keelelist eripära;
- 9) kujundab lugemise kaudu hoiakuid ja tõekspidamisi;
- 10) väärtustab lugemist, leiab endale sobivat lugemisvara.

Kooliastme õpitulemused

Suuline ja kirjalik suhtlus

Õpilane:

- 1) valib juhendamise abil olukorrale vastava suhtluskanali;
- 2) esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, avaldab viisakalt ja olukorrast lähtuvalt arvamust, sõnastab järelduse;
- 3) lahendab lihtsamaid probleemülesandeid paaris- ja rühmatöös;
- 4) põhjendab oma seisukohta ja aktsepteerib kaaslaste põhjendatud seisukohti;
- 5) kasutab suhtluses sobivaid keelevahendeid, sh korrektset kirjakeelt õpitu piires nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses.

Teksti vastuvõtt

Õpilane:

- 1) valib ja loeb sobivaid tervikteoseid nii eesti kui ka maailma lastekirjandusest;
- 2) iseloomustab õpitud tekstiliike ja nende kasutamise võimalusi;
- 3) loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutarbelisi ning huvivaldkondade tekste;
- 4) võrdleb tekste, esitab küsimusi, avaldab arvamust, teeb tekstist lühikokkuvõtte;
- 5) kuulab ja jälgib vastuvõetavat teksti, valib lugemise eesmärgile sobiva lugemisviisi;
- 6) tunneb keele ja kirjanduse valdkonna teabekeskkondi, leiab neist vajaliku teabe;
- 7) võrdleb eri allikatest pärit infot, eristab olulist ebaolulisest, fakti arvamusest.

Tekstiloom

Õpilane:

- 1) leiab juhendamise abil tekstiloomeks vajalikku teavet;
- 2) tunneb kirjutamiseks ja esinemiseks valmistumise põhietappe;
- 3) jutustab, kirjeldab, võrdleb ja arutleb suuliselt ja kirjalikult;
- 4) esineb suuliselt, võtab sõna, koostab ja peab lühikese ettekande;
- 5) kirjutab eesmärgipäraselt ja olukohaselt eri liiki eakohaseid tekste;
- 6) vormistab kirjalikud tekstid korrektselt nii käsikirjas kui ka arvutis.

Keeleteadlikkus

Õpilane:

- 1) nimetab Eestis kõneldavaid keeli, sugulaskeeli ja rahvaid;
- 2) eristab keelevariante, sh murdeid, toob näiteid nende kasutusest;
- 3) kirjeldab eesti keele häälikusüsteemi, eristab sõnaliikide tüüpuhte ning põhilisi käänd- ja pöörsõna vorme;

- 4) moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sealhulgas koondlauseid ja lihtsamaid liitlauseid;
- 5) järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;
- 6) rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes ja -analüüsis;
- 7) kasutab õigekirja kontrollimiseks ja tähenduste leidmiseks trüki- ja digisõnastikke.

Õppesisu

Suuline ja kirjalik suhtlus

Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslaste ja täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ning kirjalikus tekstis. Keelevariante: kirjakeel, argikeel, murdekeel.

Kaasõpilaste ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldu kohta arvamuse esitamine. Suuline aramusavaldus ja vestlus etteantud teemal, vastulausele reageerimine ning seisukohast loobumine. Küsimustele vastamine, esitus ja tutvustus. Väite põhjendamine, järelduste sõnastamine.

Seisukoha põhjendamine paaris- või rühmatöö ajal. Kaaslase täiendamine ja parandamine. Kaasõpilaste tööle hinnangu andmine ja tunnustuse avaldamine. Klassivestlus, diskussioon.

Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused, ohud, privaatsus ja avalikkus. Meilimine ja veebipostitused. Privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika.

Teksti vastuvõtt

Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ning vajaliku teabe leidmine.

Eesmärgistatud lugemine, kuulamine, vaatamine, kokkuvõtte tegemine, kuuldu konspekteerimine. Raadio- ja telesaadete eripära. Video- ja audiotekstid veebis.

Reklaam: sõnum, pildi ja sõna mõju reklaamis, adressaat, lastele mõeldud reklaam.

Tarbe- ja õppetekstide (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart, saatekava jne) mõtestatud lugemine. Skeemist, tabelist, kuulutusest, sõiduplaanist ja hinnakirjast andmete kirjapanek ning seoste esiletoomine.

Lugemisvõtted ja -viisid: süvalugemine, pindmine lugemine, valiklugemine, loovlugemine.

Visuaalsed ja verbaalsed infoallikad ning nende usaldusväärsus. Eri allikatest pärit info võrdlemine, olulise teabe eristamine. Teabe talletamine. Fakt ja arvamus. Uue info seostamine oma teadmiste ja kogemustega.

Autori suhtumine kirjeldatavasse ning selle väljendamine.

Tekstiloomine

Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt.

Protsesskirjutamine: suuline eeltöö, kava ja mõttekaardi koostamine, teksti kirjutamine, viimistlemine, toimetamine ja avaldamine, tagasiside saamine.

Kirjandi ülesehitus. Sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus. Mustand. Oma vigade leidmine ja parandamine.

Lisateabe otsimine kirjutamise ajal. Alustekst, selle edasiarenduse lihtsamad võtted.

Teksti loomine pildi- ja näitmaterjali põhjal.

Lühiettekanne ja esitlus veebiallikast või teatmeteosest leitud info põhjal.

Kirja, kaardi, kutse kirjutamine ja vormistamine.

Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Esemel, olendi ja inimese kirjeldamine.

Jutustamine. Oma elamustest ja juhtumistest jutustamine ning kirjutamine. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. Otsekõne jutustuses. Minavormis jutustamine.

Arutlemine. Põhjuse ja tagajärje väljendamine.

Raamatust kokkuvõtte ning raamatu kohta lugemissoovituse kirjutamine. Luuletuse kirjutamine.

Keeleteadlikkus

Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled, murdekeel. Sugulaskeeled ja sugulasrahvad. Häälikuõpetus ja õigekiri. Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Võõrtähed ja -häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend. Kaashäälikuühendi õigekiri. Tähed *g*, *b*, *d* *s*-tähe kõrval. Tähe *h* õigekiri. Tähtede *i* ja *j* õigekiri (tegijanimed ja liitsõnad). Liidete *-gi* ja *-ki* õigekiri. Sagedamini esinevate võõrsõnade tähendus,

hääldus ja õigekiri. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades). Sulghäälik võõrsõna algul ja sõna lõpus, sulghäälik sõna keskel. Tähtede *f* ja *š* õigekiri.

Sõnavaraõpetus. Kirjakeelne ja argikeelne sõnavara, uudissõnad, murdesõnad, släng. Sünonüümid, antonüümid, homonüümid, nende kasutamine. Igapäevaste võõrsõnade asendamine omasõnadega ja vastupidi.

Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhiosa. Liitsõna ja liitega sõna erinevused.

Vormiõpetus ja õigekiri. Sõnaliigid: tegusõnad, käandsõnad ja muutumatud sõnad.

Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, liht-, täis- ja enneminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Pöördsõna. Tegusõna pööramine ainsuses ning mitmuses. Tegusõna oleviku- ja minevikuvormi kasutamine tekstis.

Käändsõna. Käändsõnade liigid: nimisõna, omadussõna, arvsõna, asesõna. Käänamine. Käänded, nende küsimused ning tähendus. Õige käände valik olenevalt lause kontekstist. Ainsus ja mitmus. Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Omadussõna käänamine koos nimisõnaga, *lik-* ja *ne-* liiteliste omadussõnade käänamine ning õigekiri. Omadussõnade tuletusliited. Omadussõnade võrdlusastmed. Võrdlusastmete kasutamine. Omadussõnade kokku- ja lahkukirjutamine (*ne-* ja *line-*liitelised omadussõnad).

Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine. Põhi- ning järgarvsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Kuupäeva kirjutamise võimalusi. Arvsõnade käänamine. Põhi- ja järgarvsõnade kirjutamine sõnade ning numbritega, nende lugemine. Arvsõnade kasutamine tekstis.

Lauseõpetus ja õigekiri. Lause. Alus ja öeldis. Lihtsamad lause laiendamise võimalused. Korduvate lauseliikmete kirjavahemärgistamine koondlauses. Koondlause kasutamine tekstis.

Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ning nende kasutamine.

Liitlause. Lihtlausete sidumine liitlauseks. Sidesõnaga ja sidesõnata liitlause. Kahe järjestikuse osalausega liitlause kirjavahemärgistamine.

Otsekõne ja saatelause. Saatelause otsekõne ees, keskel ning järel. Otsekõne kirjavahemärgid. Otsekõne kasutamise võimalusi. Üte ja selle kirjavahemärgid.

Muud õigekirjateemad. Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isiku- ja kohanimed. Ajaloosündmused. Ametnimetused ja üldnimetused. Perioodikaväljaanded. Teoste pealkirjad.

Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri. Lühendite lugemine.

Eesti Keele Instituudi veebikeskkond. Trüki- ja digisõnastike kasutamine õigekeelsuse kontrollimiseks ja tähenduste leidmiseks.

Keelesüsteemi õpetamine

Õpitulemused

Õpilane

- teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme (keeleteadlikkus)
- eristab sõnu liigiti (keeleteadlikkus)
- järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid (keeleteadlikkus)
- esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, avaldab viisakalt ja olukorrast lähtuvalt arvamust, sõnastab järelduse (suuline ja kirjalik suhtlus)
- tunneb keele ja kirjanduse valdkonna teabekeskondi, leiab neist vajaliku teabe (teksti vastuvõtt)

Mõisted

Käändsõna kääne, tüvi, tunnus, lõpp, põhikäänded. Käändsõna arv, ainsus ja mitmus.

Põhikooli õpilasel on eesti keele grammatika omandatud suulisest keelest, koolis asub ta õppima grammatikasüsteemi eripärasid, et eesti keele olemust sügavamalt tunnetada. Siinkohal näitlikustab grammatikaõpetust käändesüsteemi õppimine.

Käänete moodustamise põhimõtteid õpetades on oluline teada, et on **kolm põhikäänet** (nimetav, omastav, osastav) ning et omastava käände tüve alusel moodustatakse teisi käändeid.

Mõiste **tüvi** on vajalik järgmiste teemade õppimisel (liitmine, tuletus, kokku- ja lahkukirjutamine, astmevaheldus).

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

Ainelõimingut saab teha mis tahes ainega, kui valida uuritavaks tekstikatkendiks mingi teise aine tekst. Tihedamalt saab lõimida **kirjandusega**. Käände- ja pöördvormide kasutamist võivad õpilased uurida ka luule-, proosa- või draamatekstide näitel.

Üldpädevustest saab siin arendada õpilaste **õpipädevust**, kuidas leida ning kontrollida veahtlikke vorme paber-ÕSist, ühtlasi saab õpetaja tutvustada eki.ee kasutust ja Sõnaveebi käändetabelit.

Enesemääratluspädevust arendab tõhus mõistete õppimine, mille käigus saab areneda õppija baasvajadused: pädevus-, seotus- ja iseseisvusvajadus.

Kontroll ja hindamine

Kokkuvõtva hindamisena teeb õpetaja keelelist analüüsi sisaldava töö. Nii saab kontrollida õpilaste **teadmisi keelesüsteemist** (käänamistabel) ja selle **süsteemi avaldumist keelekasutuses**.

Keelereeglite õpetamine

Õpitulemused

Õpilane

- kirjeldab eesti keele häälikusüsteemi ja kaashäälikuühendi reeglit ja erandeid (keeleteadlikkus)
- järgib kirjutamisel õpitud häälikuõigekirjareegleid (keeleteadlikkus)
- esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, avaldab viisakalt ja olukorrast lähtuvalt arvamust, sõnastab järelduse (suuline ja kirjalik suhtlus)
- tunneb keele ja kirjanduse valdkonna teabekeskkondi, leiab neist vajaliku teabe (teksti vastuvõtt)

Mõisted

Kaashäälikuühendi põhireegel, kaashäälikuühendi põhireegli erandid, *-gi* ja *-ki* liide ja selle õigekiri

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

Kui kaashäälikuühendireegli vastu eksimist analüüsida enda või teiste tekstides, siis areneb õpilase **enesemääratluspädevus**, õpilane mõistab, millised on tema vead, ning kus ta peaks veel pingutama. Ainesiseselt saab kaashäälikuühendi reeglit õppides lõimida suulise ja kirjaliku suhtlusega, mis arendab rühmas arutlemise oskust ja aktiivselt vestluses osalemist. Valdkondlikku lõimingut saab rakendada, kasutades kaashäälikuühendiga sõnu, mis esinevad kirjanduse aines loetavates tekstides.

Kontroll ja hindamine Kontrollivormiks võivad olla erinevad etteütuse tüübid: selgitav või kommenteeriv etteütus, valiketteütus, loov etteütus.

Tekstiloomed ja keeleteadlikkuse lõiming: ametlik kiri ja üte

Õpitulemused

Õpilane

- vormistab kirjalikud tekstid korrektselt nii käsikirjas kui ka arvutis (tekstiloomed)
- jutustab, kirjeldab, võrdleb ja arutleb suuliselt ja kirjalikult (tekstiloomed)
- järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid (keeleteadlikkus)
- kasutab suhtluses sobivaid keelevahendeid, sh korrektset kirjakeelt õpitu piires nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses (suuline ja kirjalik suhtlus)
- iseloomustab õpitud tekstiliike ja nende kasutamise võimalusi (teksti vastuvõtt)

Mõisted

Ametlik ja mitteametlik suhtlus, kirjakeelne ja argikeelne sõnavara, üte ja selle kirjavahemärgid, viisakus, tervitus ja lõpetus.

Sugulaskeeled ja rahvad

Õpitulemused

Õpilane

- nimetab Eestis kõneldavaid keeli, sugulaskeeli ja rahvaid, jutustab, kirjeldab, võrdleb ja arutleb suuliselt ja kirjalikult (keeleteadlikkus)

- rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes ja -analüüsis (keeleteadlikkus)
- eristab nime ja nimetust, märgib enda tekstis nimed ja nimetused korrektselt (keeleteadlikkus)
- loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutarbelisi ning huvivaldkondade tekste (teksti vastuvõtt)
- võrdleb tekste, esitab küsimusi, avaldab arvamust, teeb tekstist lühikokkuvõtte (teksti vastuvõtt)
- tunneb keele ja kirjanduse valdkonna teabekeskkondi, leiab neist vajaliku teabe (teksti vastuvõtt)

Mõisted

eesti keel teiste keelte seas, sugulaskeeled ja -rahvad, eesmärgistatud kuulamine ja vaatamine, algustäheõigekiri: nimi, nimetus.

Lõimingu võimalused: üldpädevused, läbivad teemad, teised õppeained

Seda teemat saab läbida paljude ainete lõiminguks. **Geograafia** ja **ajalooga** saab luua seoseid, kui analüüsida neid paiku ja rahvaid, kust on pärit tunnis vaadeldavad sugulaskeeled. Lõimida saab ka **kodundusega**, nt uurida Fenno-Ugria lehelt sugulasrahvaste toiduretsepte. Lõiminguks **kirjandusega** saab samalt veebilehelt kuulata sugulasrahvaste muinasjutte.

Kõige loomulikum lõiming on **kultuuri- ja väärtuspädevusega**, mida saab iseäranis hästi kujundada, kui tutvuda süvitsi iga sugulasrahva poliitilise olukorra ja elu-oluga ning osata kirjeldada keelelist eripära.

Kontroll ja hindamine

Õpilaste koostatud ettekannete esitlusi hinnatakse koos klassiga. Hindamispõhimõtteid selgitab õpetaja enne hindamist